

RECENZE KNIHY Etika a komunikace v medicíně

Petr Bartůněk a Jana Šeblová, editoři

Grada, 2025, ISBN: 978-80-271-5976-5

Moderní pohled na trvale potřebné hodnoty v medicíně

Moderní medicína je ovlivňována obrovským rozvojem technologií, které se promítají do diagnostických a terapeutických postupů. Tím vstupuje do života lékařů i pacientů. Současný pacient vnímá pokroky vědy a předpokládá, že právě nové metody a léčebné prostředky mu pomohou v jeho cestě životem, v cestě ke zdraví. Ne všechny situace však lze postihnout aktivitou enzymů, zobrazovacími metodami a nejnovějšími technikami. Nezřídka ani moderní lék nemusí mít potřebný účinek, aby pacient pocítil příznivý efekt právě u něho samotného. Klinická praxe však dokládá, že medicína jako obor vychází ve svých kořenech z kontaktu lékaře a pacienta, na něhož teprve navazují zmíněné výdobytky moderního světa.

Jak lékař, tak pacient vytvářejí rámec celého procesu. Na jejich vzájemném působení závisí z velké části i úspěšnost diagnostiky a terapie. Správné rozpoznání potíží nemocného, volba následujícího postupu, který vyžaduje i vzájemný kontakt mezi lékaři a dalšími odborníky, s sebou přináší požadavek tolik potřebné komunikace, která dláždí cestu k diagnóze a dalším opatřením. A celý tento proces by měl vyvěrat z etických principů, které jsou základním pilířem nejen v oblasti medicíny.

Kniha „Etika a komunikace v medicíně“ editorů Petra Bartůněka a Jany Šeblové je výběrem nejvýznamnějších textů autorů, jejichž příspěvky vycházely postupně v nakladatelství Grada v letech 2011 až 2024 a které navazovaly na konference pořádané Českou lékařskou komorou. Projekt probíhal za velkého přispění prof. PhDr. et PhDr. Radka Ptáčka, Ph.D., který byl jeho iniciátorem. Autoři kapitol jsou přední odborníci z medicíny i mimo ni, kteří promítli do textů ze svých oborů dlouholeté znalosti, zkušenosti a pohledy.

Kniha přináší široký vzhled na tuto nesmírně důležitou oblast a ukazuje význam obsahu obou pojmů pro medicínu a její nositele. Právě překotný vývoj moderního světa a zejména technologií s sebou nese potřebu určitého zastřešení etickými principy, které vytvářejí rámec pro odpovědi na nové otázky. A přitom zůstává základním kamenem komunikace. Kniha poskytuje pohled na etiku, etické chování a jeho vliv na vztahy mezi lékařem a pacientem i mezi lékaři navzájem. Pohledy formulované různými odborníky, do jejichž názorů se promítají roky zkušeností a praxe, vedou jistě k zamyšlení nad současnou situací v medicíně a pro každého lékaře by měly být zdrojem mnoha myšlenek. Většinou na ně nemá čas v rámci své každodenní klinické praxe, ale právě tato monografie je výborným a potřebným doplněním jeho profesionální cesty. Jsou to i psychologické a sociální souvislosti ve vztahu

lékaře a pacienta a konečně i etická dilemata, která přináší současná společnost s vývojem umělé inteligence. Etické aspekty v medicíně jsou předmětem úvodní části knihy.

Kvalitní medicína potřebuje vedle vyspělých a vědecky podložených metod i kvalitní komunikaci, z níž vyplyne i řada správně provedených diagnóz. Nemusím připomínat, že právě od komunikace se odvíjí úspěšný medicínský postup, který je oceněn nejen lékařem, ale hlavně pacientem. Proto je komunikace druhou důležitou částí knihy. Zatímco etické aspekty osobnosti se formují dlouhodobě s jejím vývojem, výchovou a prostředím, zásady správné komunikace si může každý osvojit vlastním vzděláváním. Zkušenost a praxe nejsou „učiteli“ komunikace, ale mohou jen ovlivnit nabyté komunikační schopnosti v dalším profesním vývoji zdravotnického pracovníka. Komunikace je mostem mezi lidmi, v lékařské praxi mezi lékařem a pacientem a mezi zdravotnickými pracovníky navzájem. V knize je dokumentován rozdíl mezi paternalistickými a partnerskými vztahy mezi lékaři a pacienty a jejich historický vývoj. I ty se významně promítají do způsobů komunikace. Významnou součástí každodenní práce lékaře je schopnost empatie, resp. empatického chování, které pak i ovlivňuje vztah k pacientovi.

Ve třetí části knihy jsou pojednány právní aspekty zahrnující především opět komunikaci. Řada problémů totiž vzniká v komunikační rovině a nedostatky v komunikaci jsou pak nejčastějšími příčinami stížností. V této části jsou přiblíženy etické normy a kodexy, postavení informovaného souhlasu i jeho psychologické aspekty. Je představena Hippokratova přísaha a její projekce do současnosti včetně poslání lékaře jako vždy pomáhajícího a nikdy neškodícího pacientovi.

Kniha tak zahrnuje oblasti, které pronikají do každodenní práce nejen lékaře, ale každého zdravotnického pracovníka. Pacient potřebuje ke své cestě ve zdraví i nemoci nejen přesné diagnostické metody a účinná léčebná opatření, ale i naslouchajícího empatického lékaře. Mladá generace lékařů, kteří budou pracovat kdekoli v medicíně, by měla projít vedle svého odborného vzdělání i těmito tématy. Přitom základní myšlenky by mohli získat studenti ještě během studia na lékařské fakultě. A kniha „Etika a komunikace v medicíně“ je výborným zdrojem témat, která přímo vybízejí k zamyšlení a využití každým zdravotnickým pracovníkem v současné i budoucí medicínské praxi.

Prof. MUDr. Jan Škrha, DrSc.

*III. interní klinika 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy
a Všeobecné fakultní nemocnice, Praha*